

Michael Andersen, Cand.mag. i etnologi, Ph.d., Postdoc
ved Etnologi, Københavns Universitet på projektet Natural
Goods finansieret af Det Frie Forskningsråds Sapere Aude-
program.

Nøgleord: Te, Indien, klassifikation, sociomaterialitet, råvarer.

TILSYNEKOMSTEN AF DEN ENGELSKE ASSAM-TE

Med udgangspunkt i en kulturhistorisk undersøgelse af britisk te-produktion i Assam i det 19. århundrede, behandler denne artikel omstændighederne omkring Assam-tebuskens tilsynekomst og klassifikation som tebusk.

My Dear Sir, – I have the pleasure to forward some leaves and seeds of a plant which the Burmese and Chinese at this place (Assam), concur in stating to be a wild tea tree. I had a much more perfect seed than any of those sent, but cannot now find it. It was of this shape agreeing with the plate in the Encyclopedia. I have got a number of the plants some of which I will forward to you by the first opportunity. Pray let me know what you consider it to be. I regret that we could not find any flowers. The plant is abundant on the small hills and also in the plain at the foot of them, east of Rungpore”.

Signed D. Scott

P.S. – I have found the triangular seed, and forward it with the others in a tin box.

Letter from David Scott, Esq., to Dr. Wallich, Botanic Gardens Calcutta, Dated 2nd June 1825

Stiller man spørgsmålet „Hvad er te?“, vil man som oftest høre svar, der beskriver te ud fra dets kemiske, fysiske, eller emotionelle egenskaber. Te er en væske indeholdende anti-oxidanter, thein etc.; te er en samling tørrede blade, der tilsammen med kogt vand giver smag; te er varme og hyggelige aftener. Til trods for, at der forekommer at være stor forskel på disse egenskaber, er det forhold, at te er te, sjældent til diskussion. Spørgsmålet „hvad er te?“ bliver således i dets natur selvrefererende – det både udpeger og kvalificerer hvad te, som entitet, er. Hvis man derimod stiller spørgsmålet „hvad er *ikke* te?“, kan man i mine øjne

åbne for en række spørgsmål, der understreger, hvorledes te ikke er en givet entitet, men noget der *gøres*.

Med udgangspunkt i spørgsmålet, hvordan råvaren te bliver til råvaren te, behandler denne artikel omstændighederne omkring busken *camellia sinensis variant assamicas* officielle botaniske klassifikation som tebusk i midten af det 19. århundrede. Denne busk, hvis blade i dag hovedsageligt er kendt for at indgå i forskellige varianter af „breakfast tea“ og som fik navn efter sit hjemsted Assam, en region i det nordlige Indien og det daværende Britisk Indien, var indtil 1838 ikke klassificeret som en busk, hvorfra te kunne produceres, og jeg vil i det følgende præsentere en analyse af, hvorledes klassifikationen som tebusk blev afstedkommet. Med inspiration fra den franske sociolog Bruno Latours værk *The Pasteurization of France* (1993), i hvilket Latour fremhæver, hvorledes Pasteurs videnskabelige landvindinger hverken kunne reduceres til at være udtryk for én mands genialitet eller til Pasteur som repræsentant for en samfundsmæssig udvikling, men i stedet var et udtryk for et møde mellem forskellige og ofte modsatrettede *kræfter*, forsøger jeg i nærværende artikel at skitsere nogle af de kræfter, der mødtes i klassifikationen af *camellia sinensis var. assamica* som tebusk. Herunder vil jeg påpege, hvorledes selve *klassifikationen* af busken *camellia sinensis var. assamica* som en busk, hvorfra teblade kunne høstes, var en langvarig og kompleks proces, der gjorde teen.

Te bliver til te

Med den engelske udvidelse af handelsinteresser mod øst i begyndelsen af det 17. århundrede og den dertilhørende etablering af det britiske Østindiske Kompagni fulgte en lang periode i engelsk historie, hvor eksotiske handelsvarer blev en mere etableret del af hverdagen i engelske hjem. Silke, appelsiner, chokolade, krydderier, bomuld, kaffe og ikke mindst te var blot nogle af de handelsvarer, der stod som en manifestation af, hvorledes den engelske merkantilisme og et begyndende imperium muliggjorde en tilstedeværelse af råvarer, der hidtil havde været de meget få forundt på de britiske øer.

Alt imens mange af disse varer forblev for de få, bredte te importeret fra Kina sig som en steppebrand igennem store dele af England med det resultat, at efterspørgslen voksede støt. Ifølge Sir Percival Griffiths' omfattende værk *The History of the Indian Tea Industry* (1967) tog den engelske te-import for alvor fart omkring 1666, og der blev således årligt konsumeret 20.000 lb (ca. 9 ton) i England i år 1700. Denne konsumtion var i 1728 steget til omkring de 1.000.000 lb (ca. 450 ton), kun for at stige til yderligere 6.000.000 (ca. 2700 ton) i 1768. I 1816 blev der således importeret 36.000.000 lb (ca. 16000 ton) (Griffiths 1967, s. 20). Som den mest markante årsag til teens voldsomme stigning i import, var teens ud-

Arbejdere i færd med at plukke *camellia sinensis* var. *sinensis*. Foto: Michael Andersen

bredelse til næsten alle afkroge af England. At denne udbredelse fandt sted blev bl.a. afspejlet i en række holdningstilkendegivelser blandt markante skikkelser i England angående teens gavnlige eller skadelige effekt i såvel arbejder- som borgerlige kredse. Modstandere af teens udbredelse var således at finde på alle tidspunkter under denne store vækstperiode, herunder journalist/„pamphleteer“ William Cobbet (Cobbet 1822) og teolog John Wesley (Wesley 1748), der betonedes teens skadelige effekt på produktiviteten blandt arbejderbefolkningen og på nerverne. På samme vis er støtter af teens udbredelse flittigt repræsenteret i perioden, med den dertilhørende tendens at indplacere teen som gavnlige i datidens humoralt orienterede medicinske forståelse (se f.eks. Nye, 1850, s. 54). Teen fik bl.a. det adelsmærke, at den rensede blodet og derfor kunne bruges i alle tilstande, fra sygdom til fuldskab, hvor kroppen eller sindet ikke blev anset for at være i balance (se f.eks. Ovington 1699). Således etablerede teen sig gradvist både som et element for social kommentar og som yderst indbringende vare.

Teen, der kom fra tebusken, som i 1818 fik den latinske betegnelse *camellia sinensis* var. *sinensis*,¹ var udover at være blevet en fast bestanddel af den engelske import udgangspunkt for omfattende svindel. Diverse imitationer af te, fortyndinger og ikke mindst smuglet te forekom at udvande et marked, der var ved at blive særdeles lukrativt for det på det tidspunkt endnu ikke statsligt ejede britiske Østindiske Kompagni. På trods af indførslen af et monopol for al tesalg til dette kompagni fra omkring 1669 og indtil kompagniets ophør i 1833 (Griffiths

1 International Association for Plant Taxonomy 2006

1967, s. 17-18) strømmede den ulovlige te til England i takt med den stigende efterspørgsel indtil 1783. Denne smugling, der var et yderst risikabelt foretagende, forekom at understrege teens konstant stigende betydning på det europæiske kontinent og er samtidig blevet en ofte anvendt forklaring på teens mulige indtog i de lavere engelske klasser (Williams 1959, s. 96). I 1783 indførtes en betydelig sænkning i beskatningen af te, hvilket gjorde den omkostningstunge smugling uprofitabel. Som historikeren R.C.D Baldwin har bemærket, betød ændringen i beskatningen en endnu større stigning i konsumtionen af te i England, hvilket resulterede i en række diskussioner om, hvorvidt *camellia sinensis var. sinensis* kunne dyrkes andre steder end i Kina (Baldwin 1993, s. 814). Herunder var et centralt incitament for dyrkningen på områder under britisk kontrol ligeledes at reducere omkostningerne ved handel med Kina. Man kan altså med rimeligt stor sikkerhed argumentere for, at te var blevet en væsentlig ressource i de engelske husholdninger i årene omkring 1815-1838 – de år hvor den nye tesort *camellia sinensis var. assamica* (Assam-te) blev opdaget, altså klassificeret som en specifik råvare for kommerciel produktion – som te.

Kolonial kollision

Som en række historikere har påpeget (se f.eks. Spence 1990, s. 147-64), var de kinesiske og britiske interesser på kollisionskurs fra begyndelsen af det 19. århundrede, hvad der udmøntede sig i de to opiumskrige mellem 1839-42 og igen fra 1856-1860. Det engelske monopol på indisk opiumsproduktion havde betydet, at den importerede te fra Kina bl.a. var blevet betalt af indkomsten fra den solgte opium til Kina. Af hensyn til egen befolkning havde de kinesiske myndigheder forsøgt at forbyde og blokere for opiumsalget i en lang årrække lige siden 1729. Dette forbud blev imidlertid omgået i stor stil, og opiumsalget fortsatte således med at udgøre betalingsformen for den te, der strømmede til England; dette indtil de kinesiske myndigheder begyndte at stramme grebet om opiumshandlen i slutningen af det 18. århundrede og begyndelsen af det 19. Hidtil havde det Østindiske Kompagnis monopol på tehandel været ensbetydende med et overskud, der dog ikke havde kunnet finansiere kompagniets aggressive udvidelse i Indien. I et memorandum fra the Tea Company, der hørte under det Østindiske Kompagni, blev det således fremhævet, hvorledes en potentiel uafhængighed af import af te fra kinesiske plantager ville være ønskværdig, og at denne uafhængighed skulle sikres ved beplantningen af tebuske i områder under britisk kontrol. Her kom Indien i søgelyset. Ved en række ekspeditioner bl.a. under ledelse af botaniker Joseph Banks, hvis rapporter jeg vil vende tilbage til, blev de klimatiske forhold i Indien undersøgt og afvejet, og en række områder foreslået til beplantningen med de kinesiske tebuske.

I årene fra 1815 – 1834 blev en serie af indikationer på Assam-tebuskens eksistens, herunder blade og frø samt skriftlige udsagn, sendt til den botaniske have i Calcutta for at blive botanisk klassificeret. Således sendte løjtnant Latter i 1815 et brev til Calcutta, hvor han gjorde opmærksom på Singpho stammens indtagelse af en vild teplante fra det øvre Assam; David Scott sendte i 1825 og 1827 tefrø til Calcutta, som han havde fået fra Charles Alexander Bruce, der igen havde fået dem af sin bror Robert Bruce, som havde rejst i det øvre Assam; og sidst men ikke mindst sendte løjtnant Charlton i 1831 en plante fra det øvre Assam, som han beskrev blev indtaget som te af den lokale befolkning. Disse personer, der alle var udstationerede i den øvre del af Assam, fik imidlertid aldrig svar fra Calcutta, eller kun et negativt svar på, om det, som de selv bl.a. på baggrund af lokale observationer, antog var te, kunne klassificeres som tilhørende den samme plantefamilie som den kinesiske te – dog med undtagelse af løjtnant Charlton, der til trods for, at han blev afvist i første omgang, sidenhen blev krediteret for at have fundet teen. Det var dog først i 1834, efter den botaniske have i Calcutta modtog Charltons forsendelse, der også inkluderede selve te-frugten, at the Tea Committee² henrykt kunne proklamere, at en specifik variant af te med kommercielle muligheder fandtes i Assam:

„It is with feelings of the highest possible satisfaction that we are enabled to announce to his Lordship in Council that the tea shrub is beyond all doubt indigenous in Upper Assam, being found there through an extent of country of one month’s march within the Honourable Company’s territories, from Sadiya and Beesa to the Chinese frontier province of Yunnan, where the shrub is cultivated for the sake of its leaf. We have no hesitation in declaring that this discovery [...] to be by far the most important and valuable that has ever been made in matters connected with the agricultural or commercial resources of this empire. We are perfectly confident that the tea plant, which has been brought to light, will be found capable, under proper management, of being cultivated with complete success for commercial purposes, and that consequently the object of our labours may be before long fully realised.“ (Uddrag af brev citeret i: Mann 1918, s. 7).

Men hvorfor blev denne plante, der sidenhen fik det latinske navn *camellia sinensis* var. *assamica*, først formelt anerkendt af englænderne som tebusk 20 år efter, at den var blevet introduceret for botanikerne i Calcutta?

2 Organ nedsat af øverstbefalende ved det britisk Østindiske Kompagni Lord Bentick d.1 februar 1834 i Indien bestående af 12 medlemmer med George James Gordon i spidsen. The Tea Committees primære opgave var at afgøre, hvor i Indien te kunne dyrkes (Phipps 1836).

Opdagelsen af Assam-te

Bruno Latours *The Pasteurization of France* er efterhånden blevet et standardværk i kulturvidenskabelige kredse. Med udgangspunkt i den franske biolog Louis Pasteurs forskning og forsøg på at udbrede sine videnskabelige indsigter illustrerer Latour, hvorledes Pasteurs succes var afhængig af en række specifikke historiske omstændigheder. Af disse omstændigheder betoner Latour den samtidige etablering af et samfund, hvor ideen om videnskabelig fakta var tiltagende. Ikke desto mindre antager Latour, at det var i relationerne mellem forskellige kræfter, at videnskaben formuleredes, og Pasteurs videnskabelige teser etableredes (Latour 1993). Som en forløber for efterfølgende værker, bliver *The Pasteurization of France* og specifikt kapitlet *Irreductions* ofte set som en introduktion af Aktør Netværk Teori (ANT). Som Latour illustrerer, er aktørernes kræfter af meget forskellig karakter, men har alle en irreducerbar betydning for, at Pasteurs teser formes og formerer sig. For nærværende artikel tillader denne analytiske tilgang en betoning af, hvorledes ansvaret for klassifikationen og den dertilhørende „opdagelse“ af *camellia sinensis var. assamica* ikke kan tilskrives enkeltpersoner, men nærmere er et resultat af mødet mellem forskelligartede kræfter. Desuden pointerer en sådan tilgang det u hensigtsmæssige ved en distinktion mellem natur og samfund, og i stedet bliver de multiple forhandlinger og relationer mellem forskellige kræfter tilgodeset (Harman 2009, s. 13). Latours analytiske tilgang repræsenterer således en historieskrivning, der modsat meget historieskrivning om medicinske nybrud – ofte skrevet af læger – ikke krediterer den specifikke læge for dette nybrud, men snarere understreger, hvorledes et nybrud er faciliteret af en mængde forskellige aktører og omstændigheder. Et andet af Latours værker *Science in Action* (1987) belyser således, hvordan videnskabelige rejser i slutningen af 1800 tallet førte til en materialisering af viden om mennesker, ting og steder fra hele verden i form af kort, bøger og fauna. Videnskabelige „opdagelser“ blev på den vis dikteret af en mængde omstændigheder, der tillod en tilsynekomst af „opdagelserne“ som opdagelser – et forhold, der også gjaldt botaniske klassifikationer.

I hidtidige tekster omkring Assam-teens „opdagelse“, som beskrevet i det forrige afsnit, har historikere med få undtagelser hovedsageligt behandlet, hvem der skulle krediteres for Assam-teens identifikation. I en årrække var det løjtnant Andrew Charlton, der fik æren for at have opdaget Assam-te, til trods for at han selv gjorde opmærksom på Assam-teens tilstedeværelse som indtageligt produkt blandt befolkningen i Assam.

Således har den historiske opmærksomhed været centreret omkring miskrediteringen af David Scott, hvis breve og forsendinger af teblade til chefbotaniker i Calcutta Dr. Wallich synes at bevise, at han før Charlton gjorde opmærksom på den plante, der senere blev klassificeret som Assam-tebusken. Ikke desto mindre

er en historisk behandling af selve teens klassifikation og tilsynekomst som te sjældnen. I det følgende skal vi se nærmere på, hvilke kræfter der var på spil, da Assam-te så at sige blev sig selv.

Dyrkningen af te i Indien

En umiddelbar og fristende tilgang til opdagelsen af te i Assam er at pointere, hvorledes denne opdagelse var resultatet af en politisk nødvendighed bl.a. grundet opiumskrigen, og at dette dikterede Assam-tebuskens taksonomiske klassifikation som te. Samtidig må klassifikationen af Assam-tebusken dog også ses i lyset af en række andre faktorer, herunder de mange mislykkede forsøg på at etablere te-plantager med den kinesiske variant *camellia sinensis var. sinensis* i Indien.

Siden botanikeren Sir Joseph Banks, der bl.a. blev berømt for at have deltaget i James Cooks første ekspedition med HMS Endeavour, fik til opgave af det britiske Østindiske Kompagni i 1778 at undersøge kultiveringen af afgrøder i Indien, blev dyrkningen af te i Indien for alvor et emne for britisk opmærksomhed. Som Baldwin gør opmærksom på, korresponderede statsmanden Lord Hawkesbury med Banks om den store engelske te-konsumtion og understregede, hvorledes uundgåeligheden af en yderligere stigning i denne konsumtion burde afstedkomme dyrkningen af afgrøden på britisk territorium (Baldwin 1993, s. 814). Banks, der i den første rapport til det britiske Østindiske Kompagni havde konkluderet, at den bedste breddegrad for dyrkningen af te var mellem d. 26. og 30., hvorfor Indien var et oplagt sted for dyrkningen af *camellia sinensis var. sinensis*, fortsatte efter denne løbende korrespondance med at være meget engageret i dyrkningen af te i Indien. Blandt andet overvågede Banks dyrkningen af den kinesiske tesort ved den nyligt etablerede Calcutta Botanic Gardens (1786), under ledelse af officeren Robert Kyd. Efter Robert Kyds død i 1793 fortsatte Banks kontakten med efterfølgeren William Roxburgh frem til 1813. At Banks gjorde mere end blot at overvåge dyrkningen af te ved Calcutta Botanic Gardens og ligeledes var yderst engageret i dyrkningen af *camellia sinensis var. sinensis* på anden indisk jord udenfor haven ses bl.a. af de mange initiativer han tog i perioden fra 1786 – 1804. I den rapport, Banks leverede til det britiske Østindiske Kompagni i 1778, formulerede Banks detaljerede planer for kultiveringen af kinesisk te i Indien, herunder hvorledes teen skulle introduceres til Indien og for importen af kinesisk arbejdskraft.

Ikke desto mindre var det dog først i begyndelsen af 1830'erne, at spekulationer omkring dyrkningen af te på indisk jord for alvor tog fart. Området Assam havde indtil 1817 været under et 600 årigt langt selvstændigt styre; et styre der ved englændernes ankomst havde etableret forholdsvist udmærkede relationer med disse. Fra 1817 og frem til 1824 oplevede Assam imidlertid en invasion fra et

ekspanderende Ahom dynasti med hovedsæde i Burma. Efter invasionen var de burmesiske styrker rykket helt tæt på britisk territorium, og animositeten mellem de to magter fortsatte bl.a. pga. diverse stridigheder omkring grænserne og den engelske interesse i at finde nye områder for produktion (Wolpert 2008, s. 223). Resultatet var den første anglo-burmesiske krig fra 1824-26, hvorunder det burmesiske kongedømme led et svidende nederlag, der bl.a. betød, at en forholdsvist høj krigsskadeerstatning måtte betales til briterne, samt overgivelsen af en række territorier til britisk kontrol, herunder Assam. Til trods for en midlertidig og mindre succesfuld indsættelse af kong Purandhar Singha til den øvre del af Assam i 1833 som svar på lokale bekymringer over britisk styre, fortsatte den gradvise britiske annektering af Assam under kolonialt styre indtil 1838, hvor hele Assam kom under britisk kontrol. Det var i denne periode, fra begyndelsen af 1836 til 1838, at de te-ekspeditioner, der grundlagde Assam-te industrien, under ledelse af botaniker Charles Alexander Bruce fandt sted. Bruce, hvis rejsebeskrivelser indeholder en mængde samtaler med lokale ledere, var på dette tidspunkt opmærksom på eksistensen af den specifikke Assam-te variant,³ og følgelig indeholder disse rejsebeskrivelser en mængde anvisninger på, hvor tebusken kunne findes. I beskrivelserne forekommer der imidlertid at være en dobbelt strategi; at få kortlagt de områder, hvor *camellia sinensis* var. *assamica* fandtes, og at finde de områder, hvor *camellia sinensis* var. *sinensis* kunne blive dyrket.

Den åbenlyse forskel på de to nu anerkendte sorter var størrelsen på teplantterne. Assam-tebusken, der blev beskrevet som en næsten vild plante, voksede til højder på over to meter modsat *camellia sinensis* var. *sinensis*, der sjældent fandtes højere end én meter. Spørgsmålene om, hvorvidt de områder, hvor den vilde Assam-tebusk fandtes, kunne anvendes til at dyrke *camellia sinensis* var. *sinensis*, blev således jævnlige taget op. De britiske argumenter imod *camellia sinensis* var. *sinensis*' dyrkning på disse områder tog hovedsageligt udgangspunkt i, at *camellia sinensis* var. *sinensis* var en mere ædel tesort, og derfor ikke egnet til de ukultiverede områder i Assam. Ligeledes understøttede samtidige ideer om regional naturlighed en dyrkning af Assam-teen i Indien. Det var Bruce, der tilskyndede til dyrkningen af Assam-teen, og som blev ansvarshavende for de forskellige teplantager, hvor forsøg med begge tetyper blev foretaget. Ikke desto mindre var udkommet af de mange forsøg på at dyrke *camellia sinensis* var. *sinensis* meget ringe, bl.a. grundet de biologiske og klimatiske forhold i Assam, der var meget ulig de forhold, denne tetype blev dyrket under i Kina. Koblet med, at importen af den kinesiske teplante var ulovlig grundet det kinesiske monopol på tedyrkning, og at ethvert mislykket forsøg således var en dyr affære, forekom

3 Som nævnt havde Bruce med sin bror, Major Robert Bruce sendt eksemplarer af tesorten til den botaniske have i Calcutta og havde fået verificeret teens eksistens som en særlig type te af the Tea Committee i 1834

forsøgene på at dyrke den kinesiske te på de indiske plantager at have slået fejl. Dyrkningen af Assam-teen skal således også ses i dette lys.

Et af de første initiativer, der blev taget af Bruce for at hjælpe dyrkningen af Assam-te på vej, var, som også Banks havde foreslået 50 år forinden, at rekruttere kinesisk arbejdskraft. Netop denne rekruttering illustrerer, hvorledes praksissen omkring te-produktion ikke blev anskuet som anderledes i forhold til *assamica* varianten, og hvorledes den importerede kinesiske arbejdskraft blev anset for at have teproduktionens kunst i sin natur. Den kinesiske arbejdsstyrke havde således ikke nødvendigvis nogen erfaring med teproduktion, men bestod ofte af kinesiske sømænd, fiskere etc. Denne ukritiske tilgang til importen af arbejdskraft lod til at frustrere Bruce, der i en række breve havde udtrykt sin forhåbning om, at den lokale befolkning i Assam ville lære håndværket af den importerede arbejdskraft, og at netop dette ville gøre produktionen billigere og mere rentabel for eventuelle virksomheder, der ville satse på dyrkningen af te i Indien. Ud over dette var Bruce af den opfattelse, at den kinesiske arbejdskraft insisterede på ikke at gøre mere end deres jobbeskrivelse, hvorfor opgaver, der ikke var indeholdt i denne, blev ignoreret. Ligeledes blev den generelle højde på den importerede arbejdskraft nævnt som et problem i forhold til Assam-tebuskens specifikke højde. Det var således med stort møje og besvær, at den første sending Assam-te, dyrket i Indien, blev sendt til London i 1838.

Den lille kvantitet og nyhedsværdien af en tesort dyrket på engelsk territorium betød imidlertid, at den første sending var en forholdsvis dyr omgang, der ikke desto mindre blev revet væk, hvilket havde det resultat, at det første udbud på en privat kontrakt på Assam-te blev udformet. Denne succes ansporede efterfølgende en stor interesse for at dyrke Assam-te i Indien. Således blev både the Bengal Tea Association og the Assam Company etableret i 1839 med henblik på at kultivere Assam-teen i Indien. Til trods herfor skulle der gå mange år, før dyrkningen af *camellia sinensis* var *assamica* skulle vise sig profitabel for de private entreprenører, og i et forsøg på at hjælpe en sådan profitabilitet på vej blev „The Assam Clearance Act“ vedtaget i 1854 af det britiske styre. Med denne forordning fik europæiske entreprenører, der havde til hensigt at dyrke te i Indien, 3000 acres land stillet til rådighed (svarende til ca. 1214 hektarer) (Pomeranz & Topik 2006, s. 80). Til trods for at Assam aldrig havde været det mest populationsrige område, og at det var blevet yderligere affolket under den burmesiske belejring, var The Assam Clearance Act et radikalt tiltag, der tvang den assamiske befolkning, der hidtil havde haft en seminomadisk tilværelse, væk fra jorderne. Denne forordning, der yderligere medførte en omfattende stigning i antallet af folk, der var i „indentured labour“ (kolonial betegnelse for en bundet arbejdskontrakt) med den britiske vedtagelse af Act VI i 1865 (Kolsky 2011, s. 148), betød, at Assam blev forvandlet fra en ufremkommelig jungle med en migrerende lokalbefolkning til et strengt ordnet landskab med arbejdere fra såvel de britiske kolonier som fra

Europa, arbejdende under kummerlige og voldelige forhold (Kolsky 2011, s. 142-185). I 1920 var der således over 1 million mennesker, hvoraf størstedelen ikke var fra Assam, der var bundet af en arbejdskontrakt ved én af de mange teplantager i Assam (Epstein 2011, s. 7).

Den forsvundne te – Calcutta Botanic Garden

Som tidligere nævnt, blev the Calcutta Botanic Garden en væsentlig instans for botanisk klassifikation ved dens etablering i slutningen af 1700-tallet. Således var forsendingerne af te i perioden 1815-1834 alle adresseret til denne instans, der i den 20-årige periode ikke ville anerkende Assam-tesorten. I artiklen *Calcutta Botanic Garden and the colonial re-ordering og the Indian environment* skriver antropologen Richard Axelby „Gardens of science were also the nurseries of Empire“ (Axelby 2008, s. 150). Det var således en ikke så lidt magtfuld position, den daværende leder af Calcutta Botanic Garden, danskfødte Nathaniel Wallich, besad i perioden 1815-1842 – perioden under hvilken en stor del af prøverne fra Assam-busken blev sendt til den botaniske have for klassifikation.

Der findes vidt forskellige fortolkninger af, hvilken funktion haven havde fra dens etablering under Robert Kyd og fremefter, men under alle omstændigheder forekommer det, at etableringen af haven skal ses i relation til det britiske Østindiske Kompagni. Det Østindiske Kompagnis merkantile interesser var således også det, Robert Kyd appellerede til, da han etablerede haven i 1787 – et tiltag, der mødte stor støtte fra Banks, der som nævnt bl.a. så haven som en mulighed for at undersøge dyrkningen af te på engelsk territorium. Til trods for dette, er der dog bred enighed blandt en række forskere om, at haven for alvor fik sin høje videnskabelige status under botanikeren William Roxburgh, der overtog ledelsen i 1793 (se Axelby 2008, s. 151 og Harrison 2011, s. 237). Roxburgh, der fortsat udadtil betonedede det utilitaristiske formål med haven, forekom dog at negligere den praktiske forbedring af indisk jordbrug til gavn for det britiske Østindiske Kompagni til fordel for en indsamling og klassifikation af indisk flora (Arnold 2000, s. 48). Dette betød imidlertid, at efterfølgeren Nathaniel Wallich kunne overtage et stort herbarium, efter Roxburgh gik af som inspektør af haven. Som Axelby dog gør opmærksom på, blev denne videnskabelige klassifikation af flora tæt knyttet til den konstante udvidelse af det britisk østindiske imperium efter Wallichs tiltrædelse og illustrerede det stigende behov for at forstå for at kunne regere (Axelby 2008, s. 153). Det var således ikke mærkværdigt, at Wallich, der som underordnet under Roxburgh havde foretaget en del feltstudier med dertilhørende indsamling i britiske territorier, blev udvalgt til at rejse til Assam i december 1834 for at undersøge den tebusk, der var blevet rapporteret om i området. Sammen med William Griffith og John McClelland, der senere begge ville efterfølge

Wallich som inspektør af Calcutta Botanic Gardens, klassificerede de Assam-sorten som tebusk, og Wallich skriver således i en rapport til administrator for generalguvernøren ved den Nord-Østlige grænse, Kaptajn Jenkins:

„...at the time when I left Calcutta, on my present tour, the Committee were not in possession of any data on which they could found a supposition that tea existed anywhere in this province, except on its remotest frontier to the southward and eastward of Suddeya (nu Sadiya). It was not until I reached Assam that I heard from you that forests were to be met with lower down the Berhampooter, in countries subject to British control and influence [...] Under the preceding views, I most anxiously recommend, that all the tracts which I have enumerated above should be put under a systematic course of management in our own hands, in order that we may be enabled, with far less cost, and with vast saving in point of time, compared to what would be the case were we to depend exclusively on artificial plantations, to arrive at a satisfactory conclusion as to the capability of the Assam tea of yielding a good and merchantable produce.“ (Citeret fra Griffiths 1967, s. 44).

Hvorfor Wallich i denne rapport ikke gør opmærksom på de forsendinger af Assam-tebuskens blade og frø fra dette område, som han tidligere havde modtaget, er ofte blevet debatteret. Sir Percival Griffiths pointerer, hvorledes de teblade og tefrø, der blev sendt til Wallich, var blevet beskadigede under transporten og visnede ved ankomst (Griffiths 1967, s. 37), mens andre understreger den generelle mangel på botaniske værker, der kunne understøtte en sådan klassifikation (Allen 1994, s. 84). Til trods for den efterfølgende miskreditering af Wallichs egenskaber som botaniker af såvel William Griffith og John McClelland, blev Nathaniel Wallich ikke desto mindre hyldet for sin indsats i fundet af Assam-tebusken. Wallich blev således tilsyneladende ikke bebrejdet, at han ikke reagerede yderligere på henvendelsen fra løjtnant Latter fra 1815 omhandlende eksistensen af tebusken i det øvre Assam, eller på frøene fra David Scott i 1825. I Wallichs optegnelse beskriver han således de tilsendte frø og blade fra David Scott som theacea og derfor i en perifær familie med camellia, men ikke som dyrkbar tebusk egnet til kommerciel produktion. Her er det værd at bemærke, at Wallich fulgte den Linnæiske tradition, der skelnede theacea fra camellia. Griffith kunne på baggrund af ekspeditionen til det øvre Assam derimod overbevisende argumentere for, at theacea og camellia var af samme familie. Som professor George Gabriel Sigmond fra the Royal Medico-Botanical Society skriver i 1839:

„The tea-plant is a beautiful shrub, bearing some resemblance to the myrtle: it bears a yellow flower, which is exceedingly fragrant. Its similarity to the camellia in its general appearance, in the shape of its leaf, in the formation of its floral

developments, had struck the common observer, and it was remarked that the *Camellia Oleifera* bore so strong a resemblance, that even the practiced eye had grown difficulty in distinguishing one from the other when out of flower. A question has been agitated amongst botanists whether the thea be not a camellia. Dr. Wallich considers the two genera differ widely from each other [...] Mr. Griffith, in his admirable report of the tea-plant of Upper Assam, has discussed very ably this opinion of the great botanist, Dr. Wallich, with whom he does not agree. He expresses his opinion that, from examination of the Assamese tea-plant, and of two species of camellia from the Khasiya hills, that there is no difference between thea and camellia, and he has given some drawings which show the perfect identity of the two plants. [...] Under any circumstances the distinguishing marks must be acknowledged to constitute rather a specific than a generic difference.“ (Sigmond 1839, s. 20-21).

Heraf kan man udlede, at Griffith påpegede Wallichs indirekte medvirken til, at Assam-teen ikke var blevet anerkendt som vare for kommerciel produktion i det britiske imperium. Samtidig er Griffith dog også skeptisk i forhold til Assam-teens potentielle kvalitet, hvorfor han i den selvsamme tekst, hvor han påpeger den forføjede forskel på theacea og camellia, argumenterer for, at den kinesiske te skal introduceres i Assam, således at den kan befrugte den naturligt forekommende variant (Griffith 1838, s. 367).

Den videnskabelige selektion

I bogen *Mapping an Empire: the Geographical Construction of British India, 1765-1843* (1997) behandler geograf Matthev Edney bl.a., hvorledes videnskabens støt stigende rolle i 1800-tallets England, repræsenteret af et hav af nye videnskabsmænd i såvel England som andre vegne i imperiet, ikke nødvendigvis førte til nye opdagelser. Herunder var arrogance det problem, som Edney fremhæver, idet den lokale viden, der således kom udefra de tæt sammenvævede videnskabelige fællesskaber, ikke blev anset for tilstrækkelig til at blive skrevet ind som videnskabelig viden. Samtidig med at dette tætte fællesskab mellem videnskabsmænd førte til en række udvekslinger, som resulterede i forskellige videnskabelige tildragelser (Allen 1976), blev den almene lægmands (sågar en af imperiet udsendt, f.eks. militært personel) og den lokale viden ikke taget alvorligt af disse videnskabsmænd. Med dette udgangspunkt argumenterer historiker Jayeeta Sharma for, at det netop var en sådan arrogance, der bl.a. gjorde, at de forskellige rapporter om eksistensen af Assam-tebusken i det øvre Assam ikke blev taget seriøst. Således betoner Sharma, hvorledes den manglende tiltro til lokal viden blandt videnskabsmændene illustrerer den koloniale bedrevenhed, som videnskaben

i forening med imperiet skabte i denne periode (Sharma 2006, 438). Samtidig er det dog også bemærkelsesværdigt, som Sharma gør opmærksom på, at den specifikke ædelhed af Assam-teen ved teplantagerne under Charles Alexander Bruce blev klassificeret ved ordet „*jat*“, der ligger meget tæt op af „*jati*“, der er et alment ord for kaste i Indiske sprog. I den sammenhæng blev Assam varianten anset for at være en underlegen *jat*, der som Griffith havde beskrevet det, var en „...wild, or (to use our Indian notions) a more expressive term, jungly stock“ (Griffith 1838, 367), som helst skulle krydses med den ædlere tesort *camellia sinensis* var. *sinensis* for at bekomme den britiske gane. I slutningen af det 19. århundrede havde forsøg med at krydse de forskellige tesorter slået fejl, og istedet var fokus vendt mod de tekniske og mekaniske aspekter i dyrkningen af en „ren“ Assam-te. Samtidig kan man dog også diskutere, hvorvidt dette repræsenterer et noget ensidigt billede af det videnskabelige arbejde i de britiske kolonier, hvilket historiker Richard Grove bl.a. argumenterer for i bogen *Green Imperialism*. Her betoner Grove specifikt, hvorledes lokal viden fra kolonierne gennemsyrede vestlig videnskab og ydermere var altafgørende for imperiale interesser i miljø (Grove 1995).

Tilsynekomsten af *camellia sinensis* var. *assamica*

Transformationen af den „vilde“ plante i den øvre del af Assam til en specifik te-sort, der kunne tilfredsstille et voksende engelsk marked, var, som vi har set, resultatet af en lang række faktorer. Til trods for betoningen af specifikke enkelte aktørers indflydelse på tilsynekomsten af Assam-te; Robert Bruce, Charles Alexander Bruce, Sir Joseph Banks, Lord Hawkesbury, Robert Kyd, Lieutenant Charlton, Dr. Nathaniel Wallich etc. bliver de geopolitiske forhold f.eks. det Øst-indiske Kompagnis ophævede monopol på tehandel; de anglo-kinesiske spændinger; omstændighederne omkring dyrkningen af de forskellige te-sorter såvel videnskabeligt som materielt; og et engelsk marked for te helt essentielle for denne opfindelse af en „ny“ tesort. Med andre ord illustrerer klassifikationen og konstruktionen af Assam-te som en råvare for intens produktion og eksport hvorledes, råvaren for at være råvare kræver et marked og specifikke sociomaterielle omstændigheder for dens tilsynekomst. Satsningen på dyrkningen af *camellia sinensis* var. *assamica* fremfor *camellia sinensis* var. *sinensis* understreger muligheden for, at en råvare kan blive til i kraft af en specifik fremmanet tilsynekomst i tid og rum, og ikke nødvendigvis udelukkende på baggrund af råvarens egenskaber. *Camellia sinensis* var. *assamica* blev først anerkendt som te på et tidspunkt, hvor denne tilsynekomst var væsentlig og mulig og var et alternativ til noget, der havde vist sig umuligt, nemlig omplantningen af *camellia sinensis* var. *sinensis* i Assam, og den fortsatte dyrkning beroede på en omfattende tilegnelse og omformning af regionen Assam, og ikke mindst en omformning og redefinering af

arbejdskraften. Assam-teen blev efterfølgende helt central i den yderligere udbredelse og demokratisering af te i England og optog således 57% af det engelske tesalg i begyndelsen af det 20. århundrede.

Denne analyse af Assam-teens tilblivelse på en sammensat og broget baggrund illustrerer således, hvordan en råvare kan blive en naturlig ressource, samtidig med at denne tilsynekomst er afhængig af en specifik klassifikation. Herved illustreres det ligeledes, hvorledes klassifikation også er en afgrænsende faktor, idet den begrænser i lige så høj grad, som den muliggør tilsynekomsten af råvaren. Så spørgsmålet, „hvad er ikke te?“, påpeger at te, som andre råvarer, er intervention snarere end repræsentation, og at te således er noget gjort.

Litteratur

- Allen, David Elliston 1976: *The Naturalist in Britain*. Princeton University Press, Princeton
- Arnold, David 2000: *Science, Technology and Medicine in Colonial India*. Cambridge University Press, Cambridge
- Axelby, Richard 2008: 'Calcutta Botanic Garden and the colonial re-ordering of the Indian Environment' i *Archives of Natural History* 35 (1), s. 150-163
- Baldwin, R. C. D 1992: 'Sir Joseph Banks and the Cultivation of Tea' i *The Royal Society for the encouragement of Arts, Manufactures & Commerce*. Vol. 141. s. 813-817
- Cobbet, William 1822 (2009): *Cottage Economy*. Cambridge University Press, Cambridge
- Edney, Matthew 1997: *Mapping and Empire: the Geographical Construction of British India, 1765-1843*. Chicago University Press, Chicago
- Epstein, James A. 2011: 'Reviews: Justice Denied.' *History Workshop Journal*. Oxford University Press, Oxford
- Griffith, William 1838: 'Report on the Tea Plant of Upper Assam', in *Madras Journal of Literature and Science*, Volume 8. Edited by Robert Cole, Esq. Athenæum Press, Madras
- Griffiths, Percival Sir. 1967: *The History of the Indian Tea Industry*. Weidenfeld and Nicolson, London
- Grove, R.H. 1995. *Green Imperialism: Colonial Expansion, Tropical Island Edens and the Origins of Environmentalism 1600-1860*. Cambridge University Press, Cambridge
- Harman, Graham 2009: *Prince of Networks: Bruno Latour and metaphysics*. re.press, Melbourne
- Kolsky, Elizabeth 2011: *Colonial Justice in British India – White Violence and the Rule of Law.*: Cambridge University Press, Cambridge

- Latour, Bruno 1993: *The Pasteurization of France*. Harvard University Press, USA
- Latour, Bruno 1987: *Science in Action*. Harvard University Press, USA
- Mann, Harold H. 1918: *The Early History of the Tea Industry in North-East India*. D. L. Monro, Calcutta
- Nye, Gideon 1850: *The Tea Trade*. Geo. W. Wood, New York.
- Ovington, John 1699: *An Essay upon the Nature and Qualities of Tea*. R. Roberts, London.
- Phipps John 1836: *A practical treatise on the China and eastern trade*. Wm H Allen, London
- Pomeranz, Steven & Topik, Kevin: *The World that Trade Created*. M.E. Sharpe Inc., New York
- Sharma, Jayeeta 2006: 'British science, Chinese skill and Assam tea: Making empire's garden' i *Indian Economic Social History Review*, 43, 429-455.
- Sigmond, George G. 1839: *Tea; its effects, Medicinal and Moral*. Longman, Orme, Brown, Green, & Longmans, London
- Spence, Jonathan 1990: *The Search for Modern China*. W.W Norton & Company, New York
- Wesley, John 1748 (1825): *A letter from a Friend concerning Tea*. A. Macintosh, London
- Williams, Neville 1959: *Contraband Cargoes: Seven Centuries of Smuggling*. Longmans, Green and Co, London:
- Wolpert, Stanley 2008: *A New History of India* (8th edition). Oxford University Press, Oxford
- International Association for Plant Taxonomy 2006: «Article 13, example 3», International Code of Botanical Nomenclature. Vienna Code: Electronic ed.,

English Summary

On the basis of a cultural historical exploration of British tea-production in Assam during the 19th century this article explores the circumstances surrounding the emergence and classification of the Assam tea shrub as a tea shrub.